

Halacha: A Backstage Tour

An Interactive Journey Into the World of Halacha

Leib Zalesch, DAT Minyan, Summer 2017

Class 1: Introduction – Meet the Mesorah

Getting to know the major players on the Halachic scene

A) The Goal of Halacha – Getting Back to the Source [Handout 2]

B) The Major Halachic Works – Evolution and Relative Importance

[Handout 3 – Seven Stages of Halacha's Development]

Gemara (Bavli); Rambam, Rif, Rash; Tur-Beit Yosef; Shulchan Aruch-Rama; Mishna Berurah-Aruch Hashulchan

[Handout 4 – Test Case 1: Rambam, Rif, and Rash on Drinking on Purim]

C) Navigating the Major Halachic Works

Four sections of Shulchan Aruch and how to use them to find what you need

Relationship between Tur/Beit Yosef and Shulchan Aruch/Rama

When and how to use Mishna Berurah and Aruch Hashulchan

[Handout 5 – Breaking Down the Tur/Shulchan Aruch]

[Handout 6 – Comparing Mishna, Mishna Torah, and Tur]

Class 2: Navigating the Mesorah

**Gemara ↔ Rambam; Gemara ↔ Shulchan Aruch; Gemara ↔ Gemara;
Tanach ↔ Gemara**

[Handout 7-10 – Hyperlinking Around the Mesorah]

Test Case 2: The Beracha on Fruit Trees

[Handout 11-14 – Hyperlinking in Action: A Topic with Its Connections]

Class 3: The Long and Winding Road – How Halachot Change

Can an area of Halacha become obsolete? What mechanisms allow for change?

A) Test Case 3: Women and Kiddush [Handouts 15-17]

B) Test Case 4: Women and Zimun [Handout 17-19]

Class 4: Brothers in Arms: The Sefard/Ashkenaz Divide

How Sefardim and Ashekznim arrive at opposite conclusions from the same Gemara

A) Test Case 5: Eating Without Making a Beracha [Handouts 20-21]

B) Test Case 6: Answering Amen to One's Own Beracha [Handouts 22-23]

Class 5: Torah in Your Time: The Role of Teshuvot in Halacha

A) How Shulchan Aruch Incorporates Earlier Teshuvot [Handouts 24-25]

B) How Later Teshuvot Incorporate Shulchan Aruch [Handouts 25-27]

Getting Back to the Source: The Goal of Halacha

נועם אלימלך שמות פרשת יתרו

"וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר" (כ, א). איתא בזוהר הקדוש (ח"ב פב ב), "את כל" – זו אברהם. ונראה לפרש דאיתא (יומא כח ב), "קיים אברהם אבינו עליו השלום כל התורה כולה עד שלא ניתנה", ולכאורה, מהיכן היה יודע התורה?

אך באמת שהיה אברהם אבינו עליו השלום מקדש את עצמו ומדבק עצמו בהבורא ברוך הוא בדביקות גדול, והיה מסתכל בעולמות העליונים תמיד, על ידי זה הבין והשיג שלעולם זה שייך מצות ציצית, דהיינו שהשורש רוחניות שלמעלה מורה על עשיית מצוה זאת, ולעולם זה שייך מצות תפילין, וכן כל עולם ועולם השיג על ידי דבקותו.

אבל אנחנו משיגים השורש מצוה ומקורה על ידי התורה הקדושה כשאנו עוסקים בתורה הקדושה לשמה, והוא מחמת שהשם יתברך ברוב רחמיו דבר והכניס הדבקות בהתורה הקדושה ונתן לנו התעוררות הדבקות בהתורה למען נוכל להתעורר אחר כך מלמטה למעלה בהתדבקות להשיג השורש ומקור כל מצוה ומצוה. וזהו, "וידבר אלהים את כל" – זו אברהם, "פירוש, שכל השגות התורה שהשיג אברהם על ידי דבקותו ובמדרגות התדבקות, זאת דבר השם יתברך לנו את כל הדברים האלה.

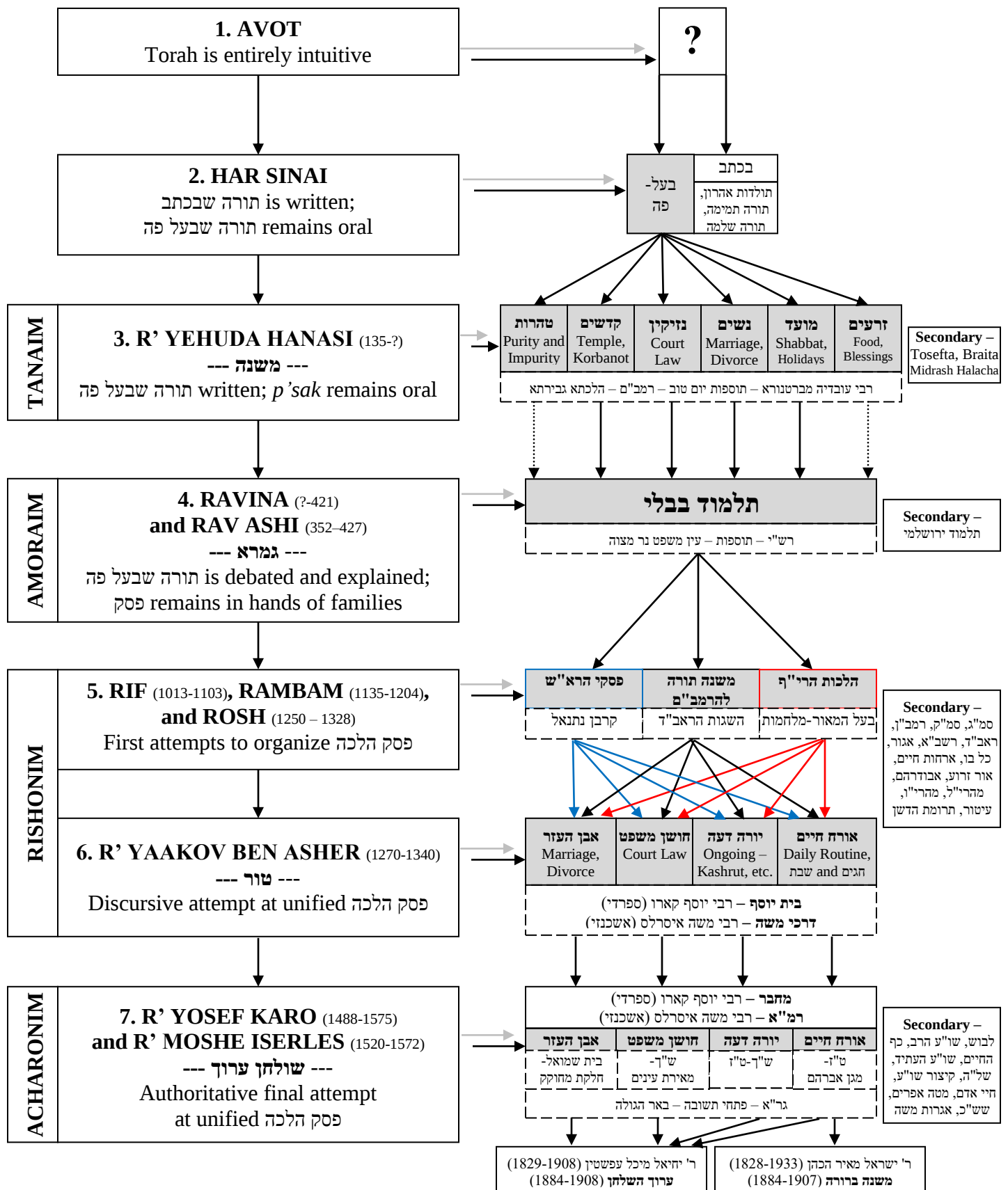
"לאמר", פירוש שגם אנחנו נוכל אחר כך לומר בדבקות ולעורר מלמטה למעלה, וקל להבין: או יאמר "וידבר" כו' "לאמר" כו' (כ, א), דהנה על ידי התורה אדם בא לידי דביקות וזהו "את כל הדברים":

"לאמר, אנכי ה'", הוא הדביקות ואמונה:

NOAM ELIMELECH – R' Elimelech of Lizhensk

R. Elimelech b. R. Eliezer Lipman was born in 1717 in Poland, and was a disciple of the Maggid, R. Dov Baer of Mezritch, the great disciple of the Ba'al Shem Tov. For eight years he wandered to different places with his righteous brother, R. Zusia of Anipoli. He later settled in Lizhensk (Polish: Lezajsk), which then became a center of Hassidism. He was an ascetic and did many charitable deeds. Among his disciples are R. Ya'akov Yitzchak haLevi, the Seer (Hozeh) of Lublin, R. Yisrael, the Preacher (Maggid) of Koznitz, and R. Avraham Yehoshua Heschel of Apta. R. Elimelech died in 1787 in Lizhensk, and his son R. Eliezer succeeded him, and edited his father's Noam Elimelech, which a basic book of Hasidism. The Jerusalem 2001 edition of the Naom Elimelech has been added to the Project.

SEVEN STAGES OF HALACHA'S DEVELOPMENT

[illegible]

What's in Tur and Shulchan Aruch?

אורח חיים / Orach Chaim	
M.B. 1	Simanim 1-7 – Waking Up
“	8-45 – Tzitzit and Tefillin
M.B. 1-2	46-149 – Shacharit
M.B. 2	150-156 – Beit Knesset
“	157-201 – Meals
“	202-231 – Berachot
“	232-234 – Mincha
“	235-241 – Ma'ariv
M.B. 3-4	242-416 – Shabbat
M.B. 4	417-428 – Rosh Chodesh
M.B. 5	429-494 – Pesach
“	495-529 – Yom Tov
M.B. 6	530-548 – Chol Hamoed
“	549-559 – Tisha B'Av
“	560-580 – Churban/Fasts
“	581-601 – Rosh Hashana
“	602-624 – Yom Kippur
“	625-669 – Sukkah/Lulav
“	670-684 – Chanukah
“	685-697 – Megillah

יורה דעה / Yoreh Deah	
1-63	– Slaughtering Animals (שחיטה)
64-86	– Kosher/Non-Kosher Animals
87-111	– Meat and Milk (בשר בחלב)
112-138	– Forbidden Wine (יין נסך)
139-158	– Idolatry (עבודה זרה)
159-177	– Charging Interest (רבית)
178-202	– Purity in Marriage (נדה)
203-239	– Vows/Oaths (נדרים ושבועות)
240-245	– Honoring Parents/Scholars
246	– Learning Torah
247-259	– Tzedakah
260-266	– Brit Milah
268-269	– Conversion
270-284	– Sefer Torah
285-291	– Mezuzah
292	– Sending Away Bird (שילוח הקן)
293-295	– New Grain (חדש), New Tree (ערלה)
296-333	– Mixtures (כלאים)/Tithes (תרומה)
335-339	– Visiting the Sick (בקר חולים)
340-403	– Mourning (אבילות)

אבן העזר / Even Ha'ezer
1-6 – Having Children
7-25 – Marriage
26-65 – Weddings
66-118 – Marriage Documents (כתובות)
119-154 – Divorce
155-169 – Yibum
170-177 – Chalitzah
178 – Sotah

חושן משפט / Choshen Mishpat
1-27 – Judges (דיינים)
28-38 – Testimony (עדות)
39-84 – Borrowing and Lending (הלוואה)
85-128 – Claiming (טוען ונטען)
129-132 – Collateral (ערב)
133-139 – Movable Objects (מטלטלין)
140-152 – Land (קרקע)
153-156 – Neighbor Damage (נזקי שכנים)
157-181 – Partnerships (שותפים)
182-188 – Messengers (שליחות)
189-226 – Buying and Selling (מקח וממכר)
227-240 – Overcharging (אונאה)
241-258 – Gifts (מתנות)
259-275 – Lost and Found (אבידה)
276-290 – Inheritance (נחלה)
291-302 – Watchmen (פקדון)
303-306 – Paid Watchman (שומר שכר)
307-338 – Renter (שוכר)
339-347 – Borrowing (שואל)
348-419 – Stealing (גניבה וגזילה)
420-427 – Assault (חבלה)

Connection to Mishna/Gemara

זרעים / Zera'im
מועד / Moed
נשים / Nashim
נזיקין / Nezikin
קדשים / Kodashim
טהרות / Taharot
מסכתות קטנות / Minor Tractates

Comparing Mishna, Mishna Torah, and Tur

<u>Mishna</u> 200 - R. Yehuda Hanasi	<u>Mishna Torah</u> 1200 - Rambam	<u>Arba'ah Turim</u> 1300 - Yakov ben Asher
זרעים / Zera'im	מדע / Madda	אורח חיים / Orach Chaim
מועד / Moed	אהבה / Ahavah	יורה דעה / Yoreh Deah
נשים / Nashim	מועד / Moed	אבן העזר / Even Ha'ezer
נזיקין / Nezikin	נשים / Nashim	חושן משפט Chosen Mishpat
קדשים / Kodashim	קדושה / Kedusha	
טהרות / Taharot	הפלאה / Hafla'ah	
מסכתאות קטנות Mesechtot Ketanot	זרעים / Zera'im	
	עבודה / Avodah	
	קרבנות / Korbanot	
	טהרה / Taharah	
	נזיקין / Nezikin	
	קנין / Kinyan	
	מפשטים / Mishpatim	
	שופטים / Shoftim	

Code:

Daily, Shabbat, and Holidays	Beit Hamikdash, Korbanot, Mashiach	Marriage and Divorce
Court Law, Money, Damages	Seeds, Planting, Food, Gifts to Kahanim	Purity and Impurity
		Assorted Topics

HYPERLINKING AROUND THE MESORAH

A. Getting from a גמרא to תנ"ך – Older Gemara

כלל גרול פרק שביעי שבת

138

עיקר שבת: מנהגו מילי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא תרי קראי כתיבי
(ו) ושמרו בני ישראל את השבת וכו' ואת שבתותי תשמרו הא כיצד וכו' ויבדלו

הורה אור
דבוק דלמי משמו
מלאכה אלא כדי

The תורה אור commentary, located between the Talmud text and Rashi's notes, tells the location of the פסוק. This פסוק is from ויקרא יא, the 11th chapter of Vayikra. Most editions of Gemara do not give the Pasuk, so you need to find it yourself.

A circle in the Gemara means that the Gemara is quoting a פסוק.

שמות פרק לא The Gemara quotes

שמות פרק לה The Gemara quotes. The פרק has changed, but not the book.

The Gemara quotes our פסוק in שמות פרק לה. Now "שם" means שמות פרק לה. The book and פסוק are the same.

B. Getting from a גמרא to תנ"ך – Newer Gemara

תאמר היאן אנו ממפלגין תפלת מנחה
סמון למשכה ואפילו לאחר פלג
המנחה. יש לומר דקיימא לן כרבנן
דאמרי זמן תפלת המנחה עד הערב
ואמרינן לקמן (דף כז.) השתא דלא

לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי
דכתיב בשבבך ובקומך והכי קתני זמן
קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים
נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא יליף
מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי

כרם וכן נקראת שמע לזרז את האדם
שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך
יעלה עמוד השחר ועצר לו הזמן.
והקטור חלצים דקמני הכא לא אמרו
זו חכמים עד חצות כלל ולא נקט להו

Follow these numbers ...

תורה אור השלם

1. ושננתם לבניך ודברתם בהם
בשבבך בביתך ובקומך
בדרך ובשבבך ובקומך:
דברים יז
2. ויקרא אלהים לאור יום
ולחשך קרא לילה ויהי ערב
ויהי בקר יום אחד:
בראשית א ה
3. ובא השמש ויחדר ואחר
יאכל מן הקדשים כי לדמו
הוא:
ויקרא כב ז

... to the תורה אור on the
side of the page.

C. Getting from a גמרא to a הלכה – עין משפט נר מצוה

The superscript letters “ד” and “ה” mean that these statements are quoted in the Rambam or the Shulchan Aruch.

שירנה רק ציוס שמשמר דמי נחו הכי
לא יגיע לעולם ליישוב והא דקאמר במאי
מיינכר משום דאין זה היכר שנת צמה
שיושב ואינו הולך אי נמי אפי' ציוס
שמשמר הולך כמו שרונה והשתא לא
מיינכר אלא בקידושא. הרב פור"ם:
אס
[נמין] לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק לישתרי ליה למיעבד
מלאכה תרי יומי קא משמע לן זימנין דמשכח שיירתא ומקרי ונפיק: הירושלמי

כלל גדול

סמ:

עין משפט
נר מצוה

The sources for all of the practical Halachot on the page are collected in a section at the top of the page called עין משפט נר מצוה. Remember that we need the “ד” or “ה”.

הא מני מונבו היא. פירש בקונטרס אצל לרבנן דפליגי אמו
אשכחן שגגת שבעת ציטוי לשעבר וסדרי כרזי ישמעאל
בשבעות דאינו חייב אלא על העתיד לבא והקשה ה"ר אליעזר
שמואל דהא רבנן דמונבו רבי עקיבא ור"ע מחייב זהדיא על
בשבעות (פ"ג וכלשון אחר שפי'
בקונטרס מוכח בשבעות) בפ"ג (דף
כו:) דאמר בעא מייניה רבא מרב נחמן
אזיהו שגגת ציטוי לשעבר אמר ליה

ח א מ"י פ"ג מהלכות
שבעות הלכה ו:
ב ב מ"י פ"י מהלכות
תרומות הלכה א:
ג ג ד מ"י פ"ב מהלכות
שבת הלכה כב טוש"ע
א"ח סי' שדמ סעיף א:
יא ה מ"י שם טוש"ע שם
סעיף ב:

The big “י” means that this is the 10th Halacha in this chapter. (Ignore that.)

The small ג and ד mean that the 3rd and 4th Halachot on this page are quoted in the same place.

“(משה בן מיימון) means Rambam. פ"ב means פרק ב. So to find הלכה ד in Rambam, look in Chapter 2 of Hilchot Shabbat, Halacha 22.

טור-שלחן ערוך means טוש"ע. אורח חיים means א"ח. סימן means (chapter). So to find הלכה ד in the Tur or Shulchan Aruch, look in אורח חיים, סימן שדמ, סעיף א.

To find הלכה ה in the Rambam (מ"י), look in Hilchot Shabbat, Chapter 2, Halacha 22. “שם” with no other note means that the entire source is the same as last time.

To find הלכה ה in the Tur or Shulchan Aruch, look in אורח חיים סימן שדמ. However, this time the סעיף is ב, not א.

D. Getting from the גמרא to a גמרא – שלחן ערוך

טורי זהב

יורה דעה רכת הלכות נדרים

שפתי נתן

48

זיב-י מי שנתחרט בעיקר הנדר אין צריך פתח אלא שישאלנו החכם אתה חפץ בנדר זה והוא אומר אני חפץ בו מתחרט אני שנדרתי ומתיר לו יג-י ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר שהיה רוצה שלא נדר מעולם אבל אם אמר שעתה הוא

At the beginning of every single Halacha in all of Shulchan Aruch – and sometimes again in the middle of a Halacha – a small, superscript letter appears. In our case, we have a זי and יה. Follow that little letter to באר on the side of the page.

The little letters are collected in a section at the top of the page called באר הגולה. This commentary also appears on the page of the משנה ברורה. We need the "זי" or "יה."

באר הגולה

יה מסקנת הגמ' שם בנדרים דף ע"ז ע"א : יה הרא"ש וסר"ן שם והבניחון כן מהגמרא :

זי is the Halacha in Nedarim, page 77a, – the Gemara's own conclusion – in Nedarim, page 77a. The Halacha was originally stated by the ר"ר and the ר"א, two Rishonim, who derive the Halacha from the Gemara (Nedarim 77a), although the Halacha is not stated there explicitly.

E. Getting from the מפרשי הרמב"ם – גמרא to a גמרא – רמב"ם

זמנים. הלכות עירובין פ"ד

מציד משנה

יד בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים ובית מהן אינן אוסרין עליו הואיל ויש לו תפוז אצלו. במה דברים אמורים בשהגיה שם דבר שז אבל אם נשאר לו בכל בית מהן כלים שמתיר ישאר לו שם תפיסת יד הרי אלו אוסרין עליו עירבו אין מוציאים מבתיים לחצר ולא מחצר לב בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר. ואם היתה לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן. אנשי המרפסת בבתייהן בכל המרפסת ובכל הנחשב עמה או בכו

יד בעל החצר שהשכיר וכו'. שם (דף פ"ה): משנה ר' יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית הרי זה אינו אוסר ואמרו בגמרא (דף פ"ז) דבר שמישל בשבת אוסר שאינו מושל בשבת אינו אוסר חוץ נמי הכי יש לו שכל ועשיות וכל דבר שאינו מושל בשבת אינו אוסר ופירש"י עשיות של ברזל חתיכות גדולות ע"כ. וכל שכל דבר שראוי למשל לנזק מקומו ככלל דבר שמישל הוא ולא באלו שכל ועשיות שאין עליהם תורה כלי :

The commentaries on the page of the Rambam, such as Maggid Mishna, shown here, usually tell us where the Rambam's Halacha is from. In this case, the Halacha is from the 7th Chapter of Eruvin, ב (85b). The Maggid Mishna gives a short summary of the relevant Mishna, Gemara, and Rashi, before giving his own opinion (starting with ונ"ל, and it seems to me).

F. Getting from a פסוק in חומש to a Gemara – תולדות אהרון

576

שמות לה ויקהל

אונקלוס

פְּתַנְמִיָּא דִּי פְקִיד יִי
לְסַעֲבַד יִתְהוֹן : כ שְׁתָּא
יּוֹמִין תַּתְּעַבִּיד עֵיבִידָתָא
וּבְיוֹמָא שְׂבִיעָאָה יְהִי
לְכוּן קוּדְשָׁא שְׁכָא
שְׁבָתָא קֳדָם יִי פִד
דִּיעְבַּד בִּיה עֵיבִידָתָא
יִתְקַטִּיל : ג לֹא תִבְעֶרוּן
אִישָׁתָא בְּכִד מוֹתְגְנִיכוּן

אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אֹתָם: כ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה
מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם
קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כְּדִ-
הָעֲשִׂיה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת : ג לֹא-
תִבְעֶרוּ אִישׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם

תולדות אהרון א אלה הדברים שבת ע
צ: ב ימים שם ע: שבת שבתון שבת נד: ג
לא תבערו שבת כ ע יבמות ו סנהדרין לה:

The commentary (תו"א) appears below the Chumash or Onkelos text.

For more on the words "אלה הדברים," see Gemara Shabbat pages ע (70) or צז (97).

For more on the word "ימים," see Shabbat ("שם" means the same source as the last one), page ע (70).

For more on the words "שבת שבתון," see Gemara Shabbat page נד (54).

For more on the words "לא תבערו," see Gemara Shabbat pp. כ (20) or ע (70), Yevamot pp. ו (6) or ז (7), or Sanhedrin p. לה (35).

G. Getting from a Gemara to a Related Gemara – מסורת הש"ס (New Gemara)

מן שכיבה: זל קרבנות ו. להעלות בלינה עד למטה מן הכרית. של אחד. כגון ת ומנחות ילתן: עד זוא מביאין ה לא ייחלם ממוה: חכמים עד למ קדשים: העבירה. ק כדי שלא חר ויתחייב את האדם ו ובתוך כך	קורין את שמע בערבין. "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים יעד חצות. רבן גמליאל אומר יעד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר ויכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כדרי להרחיק אדם מן העבירה: גמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא (ב) דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי דכתיב יבשכבך ובקומך והכי קתני זמן	למטה חזנה כדאמר בסמוך חכס הוא אינו פסקין כרבי חסלות דאמנע שני קריאת שמי שחרית וצין ק קיי"ל כר' יוחנן אחיו בן העו גחולה של ערו ר"ת דלדרכה הכנסת עיקר. קורין כל כך דקיימא לן כרז תפלת השחר מנחה עד פלג עשר שעות פחו זמן המנחה מן תאמר היאך אנו סמוך למשכה
--	--	--

מסורת הש"ס

(א) מגילה כ: ב (ב) מילתא דרבי פ' בל פסחים סח: מגילה כ: (ג) פ' מוסי' וצחים נ"ו: ד"ה להחזיק. (ד) [מפני כ. ב. (ע) מוסי' לקמן כל. ד"ה הוא ומוסי' סוטה לב: ד"ה ורבי. (ו) לקמן יל. (ז) כלים פ"א מ"ה נגעים פ"ד מ"ג. (ח) מ"כ פ' אמור יצמות עד: (ט) עין גירסת הגלולים בספר המאור. (י) [פ"א ה"א. (כ) [לקמן ע: (ל) וע' מוסי' וצחים כח. ד"ה אמר ומוסי' מנחות ג. ד"ה הכל".

H. Getting from a Gemara to a Related Gemara – מסורת הש"ס (Old Gemara)

מגילה פק' ב' דף כ	חזקת ואשם וכבשי עלגת ומנחות וסורה: מנחות. זמן חזקתן: עד שיעלה עמוד השחר. וזוא מביאן ה"ה: עמוד דכתיב כחודה לא יצא ממנו עד בקר (ויקרא ז) וכלם ממוה ילמוד: אס כן למע אמרו חכמים עד חצות. בקריאת שמע ובאכילת קדשי: ג. להכניס אדם מן העבירה. ואסרוס באכילה קודם זמן כדי שלא יבא לאכילן לאחר עמוד השחר ויתחייב	למה אמרו חכמים עד חצות כדרי להרחיק אדם מן העבירה: גמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא (ב) דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי דכתיב יבשכבך ובקומך והכי קתני זמן
לחזק ב גחולה: ר"ת דא הכנסת קורין ס דקיימא תפלת מנחה ע עשר שט זמן המו	למה אמרו חכמים עד חצות כדרי להרחיק אדם מן העבירה: גמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא (ב) דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי דכתיב יבשכבך ובקומך והכי קתני זמן	למה אמרו חכמים עד חצות כדרי להרחיק אדם מן העבירה: גמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא (ב) דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי דכתיב יבשכבך ובקומך והכי קתני זמן

Hyperlinking in Action: The Beracha on Fruit Trees

The Grunt Work:

The Finished Product:

מג: כיצד מברכין פרק שישי ברכות

דמורה באתרונא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה ^{הא} מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלכלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר ^בכל

תלמוד בבלי מסכת ברכות

דף מג עמוד ב

אמר רב יהודה, "האי מאן דנפיק ביומי ניסן, וחזי אילני דקא מלכלבי, אומר, 'ברוך שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות, ואילנות טובות, להתנאות בהן בני אדם.'"

Is this Gemara Halachically binding? Why Nissan? What kinds of trees? What if the fruit is already grown? What if I see a new tree more than once a year? The ^ו in a circle above tells me that the words that come after the ^ו are Halachically binding, and that we can look up the Halacha by tracing that ^ו to the עין משפט נר מצוה on the side of the page:

עין משפט נר מצוה

קלא א ב מיי פ"ט מהל'
ברכות הל' ו סמג עשין
ס טוש"ע או"ח סי' רנח סעיף
ו:
קלב ג מיי שם טוש"ע שם
סעיף ט:
קלג ד טוש"ע שם סעיף ח:
קלד ה מיי שם הל' א טוש"ע
שם סעיף ב:
קלה ^ו מיי פ"י שם הל' יג
סמג שם טוש"ע או"ח
סי' רכו:
קלו ז מיי פ"ט שם נהלכה א

The ^ו in the עין משפט נר מצוה sends me to a Rambam and a Shulchan Aruch.

כסף משנה סט 137

אהבה. הלכות ברכות פי

כסף משנה

רמב"ם הלכות ברכות

פרק י הלכה יג

היוצא לשדות או לגנות ביומי ניסן, וראה אילנות פורחות וניצנים עולים, מברך, "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות, כדי ליהנות בהן בני אדם."

הקוף ואת הקיטוף אומר ברוך משנה את הבריות: יג הרואה בריות נאות ופורחות ביותר ואילנות טובות מברך שכבת לו בעולם. יהיוצא לשדות ון או לגנות ביומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי ליהנות בהן בני אדם:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות**ברכת הפירות סימן רכו סעיף א**

היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח, אומר, "ברוך אתה ה', אלקנו מלך העולם, שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות, ואילנות טובות, ליהנות בהם בני אדם." ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות, לא יברך עוד.

קמ"ב 285 באר הגולה

הלכות ברכות סימן רכו רכו

רכו הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחד:

א. היוצא (ב) בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין (ה) (ב) פרח אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם (ג) ואינו מברך (ג) אלא פעם אחת בכל שנה ושנה (ד) ואם איחר לברך (ה) עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד:

רכו ברכת הזיקים. וכו' ג' סעיפים:

The Shulchan Aruch has introduced two new ideas. Let's see where he got them (or at least the first one) by tracing the ב in a circle above to the באר הגולה on the side of the page, which will tell us where the Shulchan Aruch's words are from:

קמ"ב 285 באר הגולה

יואני מברך (ג) אלא פעם אחת בפרד' שם פג"ס

According to the הגהות מיימוניות – the הג"מ – the Shulchan Aruch's sources is a commentary on the Rambam. If we go back to the page of the Rambam, we see a [ט] in the Rambam which links with the הגהות מיימוניות at the bottom of the page. Notice the circles and arrows below.

הגהות מיימוניות הלכות**ברכות פרק י הלכה יג**

פרק כיצד מברכין. וכתב מורי רבינו שיחיה, דדוקא פעם ראשונה כשרואה. וכתב רבינו יוסף, שאם לא יראה עד כי כבר גדלו פירות האילנות, נראה שצריך לברך כו'. עד כאן:

הקף ואת הקיפוף אומר ברוך משנה את הבריות: י' הרואה בריות נאות ומתקנות ביותר ואילנות טובות מברך שככה לו בעולם. יהוצא לשדות (ט) או לגנות כיומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי ליהנות בהם בני אדם: יך. על ירחות שנשבר בזעף וז' ועל הברקים ועל הרעמים ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו ריחיים גדולים ועל האור שבאוויר שיראו כאלו הם כוכבים נפלים ורצים ממקום למקום

השנה הראב"ד

(*) על החסות שכתב עד ולא על שנתן שנתן נחלים: כתב הראב"ד וז' בגמ' י' פתח פתח פתח:

א פור פ' יכד פג"ס פג"ס: ב פור פ' יכד: ג פור פ' יכד: ד פור פ' יכד:

הנהגות מיימוניות**מגדל עז**

היוצא בריות טובות מ' עד שכתב לו בעולמו. פתח החסות ופתח למי לחסות (ז' וז' ל'): יהוצא לשדות מ' עד לגנות כיומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי ליהנות בהם בני אדם: יך. על ירחות שנשבר בזעף וז' ועל הברקים ועל הרעמים ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו ריחיים גדולים ועל האור שבאוויר שיראו כאלו הם כוכבים נפלים ורצים ממקום למקום

Recall that the Shulchan Aruch introduced the idea that if the fruit is already grown, the Beracha may no longer be said. Yet his source, the הגהות מיימוניות, says the exact opposite. Since we are learning the Orach Chaim section of Shulchan Aruch, we can use the Mishna Berura to bridge the gap between the Shulchan Aruch and the הגהות מיימוניות. The circled ב in the Shulchan Aruch at the top of the next page sends us to the parallel ב in the Mishna Berura.

בכל שנה ושנה (ד) ואם איחר לברך (ה) עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד :

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכו משנה

ברורה סעיף קטן ד

(ד) ואם איחר לברך וכו' – היינו, אפילו לא ראה כלל מקודם, אפילו הכי, אבד הברכה, כיון שגדלו הפירות. כן מובא בבית יוסף. אבל באליה רבה הכריע לדינא, דאם לא ראה מקודם, לא אבד הברכה, וכן משמע גם כן בביאור הגר"א, דאפילו כבר גדל הפרי, לא אבד הברכה, ומכל מקום, אם כבר גדל הפרי, ונגמר כל צרכו שראוי לברך עליה שהיינו, משמע מפרי מגדים וחיי אדם ששוב אין כדאי לברך ברכה זו:

Thus the Mishna Berura has weighed in on the question of fully grown fruit, leaving it fairly open-ended. He also deals with the question of Nissan ...

שולחן ערוך אורח

חיים סימן רכו משנה

ברורה סעיף קטן א

(א) בימי ניסן –

אורחא דמלתא נקט, שאז דרך ארצות החמים לבלבל האילנות, והוא הדין בחודש אחר, כל שרואה הבלוב פעם ראשון, מברך [אחרונים]:

א יהוצא (א) כימי ניסן וראה אילנות שמוציאין (א) פרח אוסר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו

משנה ברורה

(א) כימי ניסן. אורחא דמלתא נקט שאז דרך ארצות החמים לבלבל האילנות והיה בחודש אחר כל שרואה הנכנס סעס רחשון מברך [אחרונים]: (ב) פרס. דוקא פרס הא עליו לטעיה לא ואף בפרס דוקא באילני מאכל שמוה הפרס עתיד להתגדל פרי אגל

... and the question of what to do if one passed by a certain new tree already this season without making the Beracha:

ואם איחר לברך (ה) עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד :

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכו

משנה ברורה סעיף קטן ה

(ה) עד אחר שגדלו – אבל קודם

שגדלו הפירות, יוכל לברך, ואפילו

לא בירך בשעת ראייה ראשונה

[תשובת מהרי"ל סי' קמ"ג]:

משנה ברורה
מסמ"ג וח"א שאוב אין כדאי לברך ברכה זו: (ה) עד אחר שגדלו. אבל קודם שגדלו הפירות (ג) יוכל לברך ואפילו לא בירך בשעת ראייה ראשונה [תשובת מהרי"ל סי' קמ"ג]:

That last point was from a Teshuva (Responsa) from the Maharil, which we can look at in the original:

שו"ת מהרי"ל סימן קמג

[שאלה] ... ואם שכח לברך באכילת פרי חדש "שהיינו", אם יש לברך פעם שנית כשאוכלו. אם נדמהו לנר חנוכה כאשר כתב הרא"ש בתשובה גבי נר חנוכה אף על גב דיש לחלק וכדמשמע לשון סמ"ק (אין) [שאין] צריך לברך עוד. [תשובה] ומה שכתבת דמשמע לשון סמ"ק דאם לא בירך בפעם ראשון על פרי חדש שאין לו לברך עוד, לא ידענא מאין דקדקת זה אלא אדרבה נ"ל [לדמותו] למאן דנפק ביומי ניסן וחזי אילנא כו' דאי לא בירך בזימנא קמא מברך בתר הכי כל זמן שלא גדלו הפירות וטעמא משום כך דאותה שמחה עדיין קיימא, ה"ה ל"ש. ואדרבה קצת ראייה מהסמ"ק דקבעה ל"א אראייה וכדבר יהודה ואנו מברכין בשעת אכילה אף על גב דכבר חזינו ליה כמה זימנין

So to map out this topic, it would look like this:

Starting Point:

Gemara
Gemara
Shulchan Aruch

Vehicle:

Ein Mishpat Ner Mitzvah
Ein Mishpat Ner Mitzvah
Be'er Hagolah

Destination:

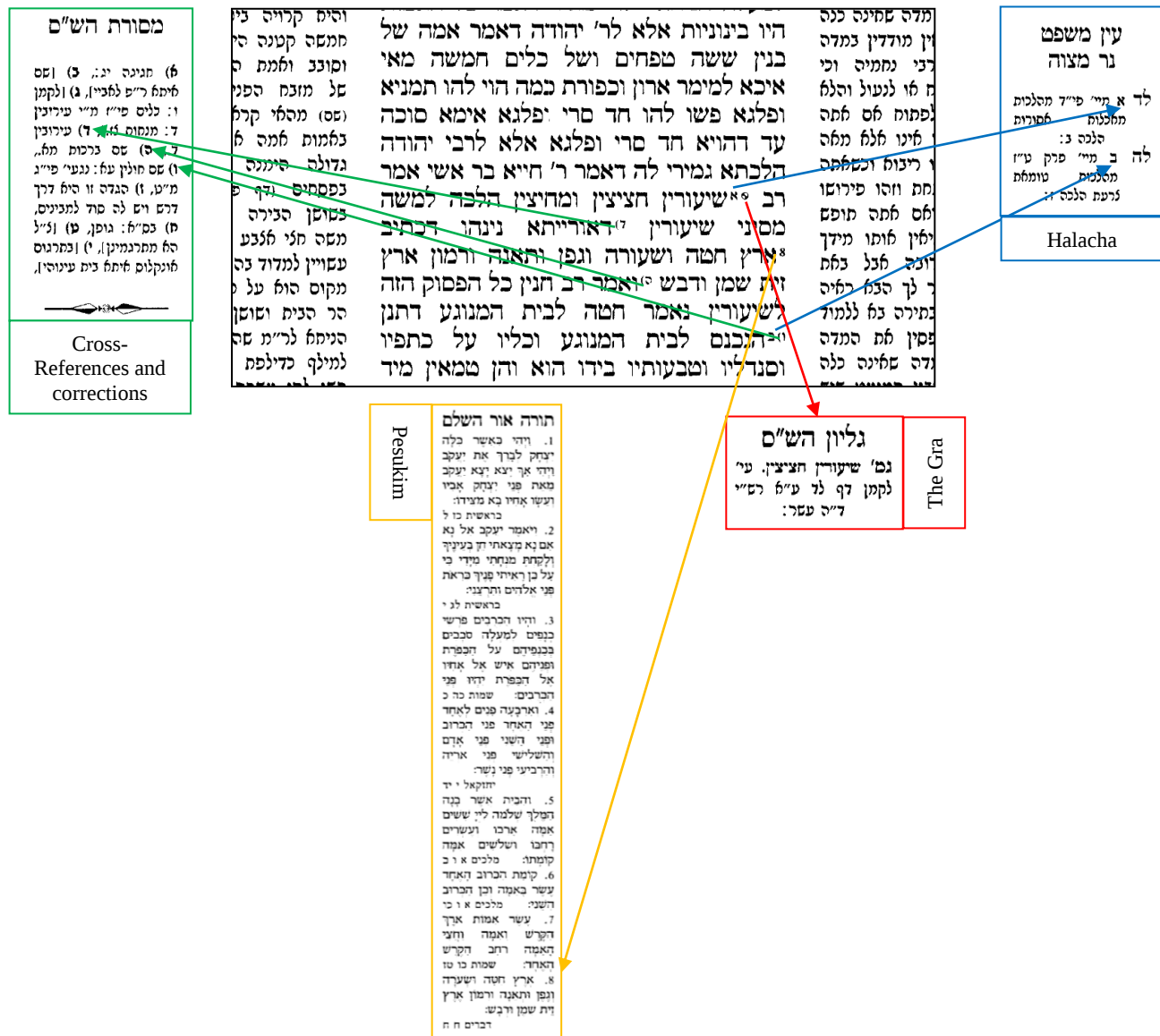
Rambam
Shulchan Aruch
(Comm. on Rambam)
Mishna Berura (solve contradiction)
Mishna Berura (new issue)
Mishna Berura (third issue)
Teshuva of the Maharil

[actually contradicted Shulchan Aruch, so ...]

Shulchan Aruch
Shulchan Aruch
Shulchan Aruch
Mishna Berura

Notations
Notations
Notations
Citation in Mishna Berura

Where Would You Like to Go Today?

(1) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כ עמוד ב

י. חובתן צדקת
ועמל משום דמכיר
מת צדקתו ועל
נשים למנוח לא
י' ולאמירן לקמן
אמר צדקת ומורה
א' ילא ידי חובתו
ליה מיון דלא מנו

ג'רמא דמי קמ' ל: ^יאמר רב אדא בר אבהו
ה' השנים חייבות בקדוש היום דבר תורה אמאי
מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות
עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אמר אביי
מדרבנא א"ל רבא והא דבר תורה קאמר ועוד
כל מצות עשה נחייבניהו מדרבנא אלא אמר
רבא אמר קרא ^{זכור} ^וושמור ^דכל שישנו

יוס השבת לקד
על היום: כס
מלכתה (סס):
בשמיטה: דקס
מנות לא תעשו
בין שנין המון
דקסיה הכתוב א'
שבתורה: נשי

עין משפט
ג'ר מצוה

לא (ה) מיי' פיי' מ'ה' ע"ג
הלכה ג' סמך עשין כט
טוש"ע ארי"ה סימן רע"א סעיף
ב:

נשים חייבות בקידוש, אף על פי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא (פירוש, מצות עשה התלויה בזמן), משום דאיתקש "זכור" (שמות כ, ה) ל"שמור" (דברים ה, יב), והני נשי, הואיל ואיתנהו ב"שמירה", איתנהו ב"זכירה". **ומוציאות את האנשים, הואיל וחייבות מן התורה כמותם.**

רעא דיני קדוש על היין. ובו י"ז סעיפים:

א *כשיבא לביתו (א) ימחר (ב) לאכל (ג) * מיד: ב *טעים חיבות בקדוש אף על פי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא (פרוש. מצות עשה התלויה בזמן). כשום (ג) * דאחש עבדו' לשמור' והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בנכירה, (ד) ומציאות את (ה) האנשים (ה) הואיל וחיבות מן התורה (ו) כמנס:

א טור מהא דזכרנו על היין פי' בפסחים ק"ו (פי"א) והרמב"ם בפרק כ"ט (יד"א) והרא"ש (ברכות פ"ד סי' ו, פסחים פ"י סי' ב) מהא דברכות כ"ז (פי"ב) ב' ברכות פי' (ע"ב).

ב"י אורח חיים הלכות שבת רע"א כח

[illegible]

(3) טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעא

וכשיבא לביתו ימהר לאכול מיד דתניא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו ואחד אנשים ואחד נשים חייבים בקידוש היום.

(4) בית יוסף אורח חיים סימן רעא [ב]

"ואחד אנשים ונשים חייבים בקידוש היום." כלומר, ואף על פי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא. וטעמא מפורש בפרק מי שמתו (ברכות כ:), משום דאיתקש "זכור" ל"שמור", והני נשי, הואיל ואיתנהי בשמירה, איתנהי בזכירה: **וכתוב בכל בו (סימן לא, לד ע"ג) שמוציאות את האנשים, הואיל וחייבות מן התורה כמותם:**

(5) ספר כלבו סימן לא

ונשים חייבין בקדוש היום, ואף על פי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, והטעם כמו שאמרו רבותנו זכרונם לברכה, "נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, דכתיב 'זכור' ו'שמור' – כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה. והני נשי, הואיל ואיתנהי בשמירה, איתנהי בזכירה. ואשה היודעת לקדש, מקדשת. ואם לאו, מקדשין לה. וביאר הר"ש ז"ל, ואפילו להוציא אחרים ידי חובתם שאינן יודעין לקדש. והמקדש על הפת צריך ליטול ידיו תחלה ולברך המוציא ומקדש ואחר כך בוצע ...

(6) משנה ברורה סימן רעא

סעיף קטן ד | ומוציאות את האנשים – וכן הסכימו הט"ז ומגן אברהם והגר"א ושאר אחרונים, ומכל מקום יש להחמיר לכתחלה שלא תוציא אשה אנשים שאינם מבני ביתה, דזילא מילתא [אליה רבה ודרך החיים]:
סעיף קטן ה | הואיל וחייבות וכו' – ולכן, יכולה להוציא, אפילו היא כבר יצאת ידי קידוש, וכמו באיש, לקמן בסימן רע"ג סעיף ד, דלענין קידוש, אנשים ונשים שוין. ודע, דכשאחד מוציא לחבירו ידי קידוש, צריך לכוין להוציאו, והשומע צריך לכוין לצאת. לכן, מהנכון שיזכיר בעל הבית לבני ביתו שיכוונו לצאת. ועיין לקמן בסימן רע"ג במשנה ברורה סעיף קטן ל מה שנכתוב שם:

(8) מגן אברהם אורח חיים סימן רעא סעיף קטן ב

ומוציאות את האנשים – הקשה הב"ח, מאי שנה ממגילה דאין מוציאות, וכמו שכתב סימן תרפ"ט?
ואשתמיטתיה דברי התוספות בסוכה דף ל"ח, שכתבו, **כיון דרבים הם, זילא בהו מילתא שתוציאם אשה,** עיין שם, ועיין סימן קפ"ו, ועיין באגודה פרק ג דסוכה, שכתב בשם ר"י דאין מוציאות, והוא פוסק שמוציאות, ובשבועות סימן ט' כתב שאין מורין כן, עד כאן לשונו. **ופשוט דקטן אינו מוציא אשה.** ועוד נראה לי דאפילו בן י"ג שנה, חיישינן שמא לא הביא ב' שערות, דבמילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה שהביא ב' שערות עד שיתמלא זקנו, כמו שכתב בחושן משפט סימן ל"ה, **לכן תקדש האשה לעצמה ...**

(7) ט"ז אורח חיים סימן רעא סעיף קטן ב

אף על גב דבסימן תרפ"ט (689), פסק בשולחן ערוך דאין נשים מוציאות אנשים במקרא מגילה, אף על גב שהם חייבות במקרא מגילה, לא דמי לכאן, דבמגילה, יש דיעות דאין לנשים לברך "על מקרא מגילה", אלא "על משמע מגילה", כמו שכתוב שם בית יוסף. על כן, בודאי לא נכון שלכתחלה יוציאו האנשים. מה שאין כן כאן, **הכל מודים שאין חילוק כלל בין אנשים לנשים,** על כן שפיר מוציאות אותם. ורש"ל ומורי חמי ז"ל פסקו גם כאן דאין מוציאות, כמו במגילה, ואין זה מוכרח כלל.

(9) ב"ח אורח חיים סימן רעא סעיף קטן ב

ואחד אנשים ונשים חייבים בקידוש היום – וזה לשון הכל בו, "וביאר הר"ש ז"ל, ואפילו להוציא אחרים ידי חובתם שאינן יודעין לקדש", עד כאן לשונו. ומביאו בית יוסף, ופסק כך בשולחן ערוך (סעיף ב). אבל גבי מגילה, סימן תרפ"ט, כתב בשולחן ערוך (סעיף ב), "יש אומרים שהנשים אינן מוציאות את האנשים." וכתב על פי דברי בעל הלכות גדולות שהביא רבינו לשם, החולק על פירוש רש"י, שכתב שהנשים מוציאות את האנשים. ותימה, שכאן פסק כפירוש רש"י שהביאו בספר כל בו. והפסקים סותרין זה את זה, דנראה דאין לחלק בין קידוש למגילה! ולפי עניות דעתי נראה עיקר להחמיר בקידוש כמו במגילה, שאין הנשים מוציאות לאנשים, וכן ראיתי שכתב מהרש"ל (בהגותו לטור סימן תרפ"ט):

11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפ"ט סעיף ב

Map of the Topic:

<u>Starting Point:</u>	<u>Vehicle:</u>	<u>Destination:</u>
Gemara A	Ein Mishpat Ner Mitzvah	Shulchan Aruch A
Shulchan Aruch A	Be'er Hagolah	Gemara A
[We know the final line of Shulchan Aruch is not in the Gemara, so ...]		
Shulchan Aruch A	Same Siman, but in the Tur	Beit Yosef
Beit Yosef		Kol Bo
Shulchan Aruch A	Citation in the Shulchan Aruch	Mishna Berura
[Mishna Berura adds surprising comment, so ...]		
Mishna Berura	Citation in the full Shulchan Aruch	Taz/Magen Avraham
[Taz/Magen Avraham mention the Bach's question, so ...]		
Taz/Magen Avraham	Page of Tur (Same Siman)	Bach
[Bach mentions contradicting Tur, so ...]		
Bach	Citation in the Bach	Other Tur
Tur	Same Siman, but in the Shulchan Aruch	Shulchan Aruch B

Where could we go from here?

- ← to Rashi and בעל הלכות גדולות
→ to Aruch Hashulchan and/or Levush

B. Women and Zimun

[illegible]

(1) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד א-עמוד ב

אתמר: שנים שאכלו כאחת – פליגי רב ורבי יוחנן, חד אמר, אם רצו לזמן – מזמנין. וחד אמר, אם רצו לזמן – אין מזמנין.

תא שמע: "נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנים לעצמן." נשים ועבדים וקטנים, אם רצו לזמן – אין מזמנין. והא, מאה נשי כתרי גברי דמיין, וקתני, "נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנין לעצמן!" שאני התם, דאיכא דעות.

אי הכי, אימא סיפא: "נשים ועבדים, אם רצו לזמן – אין מזמנין." אמאי לא?! והא, איכא דעות! שאני התם, משום פריצותא.

(2) רי"ף מסכת ברכות דף לג עמוד א

והשמש שאכל פחות מכזית, והנכרי – אין מזמנין עליהן. נשים ועבדים וקטנים – אין מזמנין עליהם. עד כמה מזמנין? עד כזית. רבי יהודה אומר, עד כביצה.

(3) רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן ד

תנו רבנן: נשים מזמנות לעצמן [ועבדים מזמנין לעצמן], נשים ועבדים – אם רצו לזמן, אין מזמנין. משמע הכא דנשים חייבות בזימון, ומזמנין לעצמן. ותימה, שלא נהגו כן! יש לומר, הא דקתני "נשים מזמנות לעצמן", היינו אם רצו לזמן. וכן משמע לשון הברייתא, מדקתני בסיפא, "נשים ועבדים, אם רצו לזמן, אין מזמנין," משמע, הא דקתני ברישא "נשים מזמנין," היינו אם רצו לזמן, אבל חובה ליכא. וגם מדמייני מניה גמרא ראייה לשנים, משמע, דומיא דשנים – אם רצו, אבל חובה, לא. והא דאמרין בערכין (דף ג עמוד א), "הכל חייבין בזימון – כהנים, לויים, וישראלים," וקאמר, "הכל" לאתויי נשים – לא לענין חובה קאמר, אלא רצו לזמן, מזמנין.

ונראה לי, ההיא דערכין על כרחך לחיובא הוא דמרבי להו, מדקתני, "הכל חייבין." ועוד, דומיא דכהנים, לויים, וישראלים. ועוד, כיון דנשים חייבות בברכת המזון, או מדאורייתא או מדרבנן, למה לא יתחייבו בזימון כמו אנשים? ומה שהביא ראייה מסיפא דברייתא, "רצו לזמן, אין מזמנין," משמע דרישא נמי רשות קאמר – לא ראייה היא. דלעולם, רישא חובה קתני, וסיפא אשמעינן דאפילו אם רצו מוחין בידם משום פריצותא! והא דמדמי להו לתרי, בתר דמסיק דעות שאני, ויצא מכלל שני אנשים חזרו נמי לענין חובה כשלשה:

(4) תוספות מסכת ברכות דף מה עמוד ב

שאני התם דאיכא דעות – מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן. וכן עשו בנות רבינו אברהם חמיו, של רבינו יהודה, על פי אביהן. ומיהו, לא נהגו העולם כן. וקשה – אמאי לא נהגו? מדקתני "מזמנות," משמע דקאמר **חייבות** לזמן! ויש לומר דנשים מזמנות לעצמן – היינו, אם רצו לזמן, מזמנות. וכן משמע קצת הלשון, מדקתני בסמוך, "נשים ועבדים – אם רצו לזמן אין מזמנין." ועוד, דמדמה ליה הגמרא לשנים, משמע דחובה ליכא. והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. ושמ) "הכל מחייבין בזימון, לאתויי נשים, לענין רשות קאמר, ולא לענין חובה ...

(5) תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ג עמוד א

"הכל חייבין בזימון" – לאתויי מאי? לאתויי נשים ועבדים, דתניא: נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנין לעצמן.

(6) רמב"ם הלכות ברכות פרק ה הלכה ז

נשים ועבדים וקטנים, אין מזמנין עליהן, אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים, מפני הפריצות. אבל נשים מזמנות לעצמן, או עבדים לעצמן, ובלבד שלא יזמנו בשם.

(7) טור אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט

"נשים ועבדים וקטנים, אין מזמנין עליהן." תנו רבנן: "נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מזמנין לעצמן. נשים ועבדים וקטנים, אם רצו לזמן, אין מזמנין." משמע דנשים מזמנות לעצמן, ו**חייבות** לעשות כן! ובאשכנז לא נהגו כן. ויש מפרשים כדי לקיים המנהג – הא דקאמר נשים מזמנות לעצמן, פירש, אם רצו, אבל חובה ליכא. וכן פירש רש"י. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל פירש דעל כרחך **חייבות** קאמר, דתניא בערכין (ג עמוד א), "הכל חייבין בזימון," וקאמר, "הכל לאתויי מאי? לאתויי נשים." והיינו על כרחך **לחיובא**, מדקאמר "הכל חייבין."

(8) בית יוסף אורח חיים סימן קצט

ומה שכתב רבינו שיש מפרשים לקיים המנהג דקאמר נשים מזמנות לעצמן פירוש אם רצו, אבל חובה ליכא – כן כתבו שם התוספות (דבור המתחיל "שאני"). והרא"ש (סי' ד) דחה דברי האומרים כן, מדתניא (ערכין ג.), "הכל חייבים בזימון", וכן הכריע הרב רבנו יונה (לג. דבור המתחיל "נשים") גם כן, שהן חייבות בזימון. וספר מצות גדולות (עשין כז קט ע"ד) כתב, "גרסינן בפרק קמא דערכין, 'הכל חייבין בזימון, לאתויי נשים', דתניא, 'נשים מזמנות לעצמן'." ותימה, דבריש פרק "שלשה שאכלו" מסיק דנשים מזמנות לעצמן רשות! ואומר ר"י דלעצמן דוקא רשות, אבל כשאוכלות עם האנשים, חייבות, ויוצאות בזימון שלנו, ואינן מברכות לעצמן.

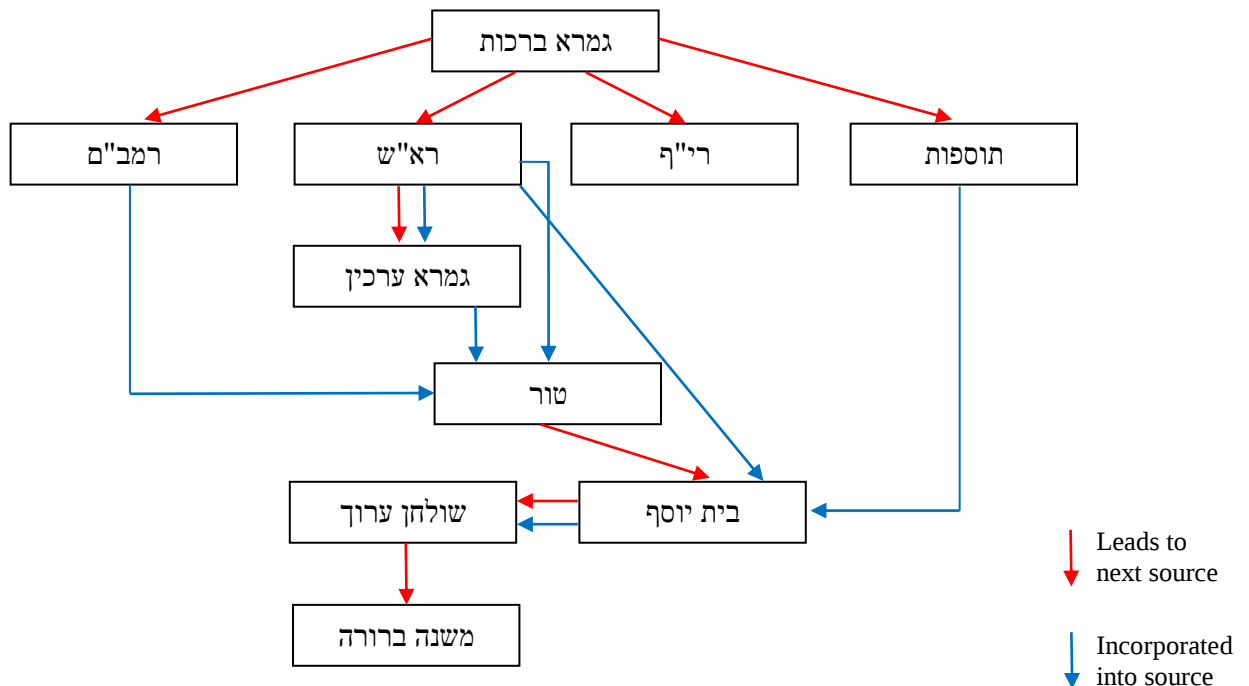
(9) שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצט סעיף ו

נשים ועבדים וקטנים, אין מזמנין עליהם, אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנין יחד, משום פריצותא דעבדים. אלא, נשים לעצמן ועבדים לעצמן, ובלבד שלא יזמנו בשם.

(10) משנה ברורה סימן קצט סעיף קטן יג

אבל מזמנין לעצמן – רשות. וקאי א"נשים ועבדים", ולא א"קטנים", דקטנים לאו בני מצוה נינהו, לומר שיזמנו לעצמן:

Source	Women's Zimun – Optional or Required?
Gemara – Berachot	Appears required, but not entirely clear
Gemara – Arachin	Required
Tosafot	Optional, including Arachin
Rif	No Zimun at all
Rash	Required
Rambam	Required
Tur	Brings both possibilities
Beit Yosef	Optional by themselves, required if with men
Shulchan Aruch	Required (but presumably same as Beit Yosef)
Mishna Berura	Optional

Brothers in Arms: The Sefard/Ashkenaz Divide

A) Eating Without a Beracha

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון
סימן קעב – מי שהכניס אוכלין ומשקין לפיו בלא ברכה
סעיף א
 שכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכה, בולען, ואינו מברך עליהם ברכה ראשונה.
הגה: ויש אומרים דמברך עליהם, וכן נראה עיקר.
 (הרשב"א בשם הראב"ד, והרא"ש פרק ג' שאכלו וכן דברי הרמב"ם פרק ח מהלכות ברכות).
סעיף ב
 שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה,
 אם הוא דבר שאינו נמאס אם יפלטנו, יפלטנו ויברך עליו; ואם הוא דבר שנמאס, מסלקו לצד אחר ומברך.

Sefard Route:

Ashkenaz Route:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נ עמוד ב
 אמר רב יהודה: שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה – מסלקן לצד אחד ומברך.
 תניא חדא: **בולען**; ותניא אידך: **פולטן**; ותניא אידך: **מסלקן**!
לא קשיא: הא דתניא בולען – במשקין, והא דתניא פולטן – במידי דלא ממאס,
והא דתניא מסלקן – במידי דממאס.
 במידי דלא ממאס, נמי, לסלקינהו לצד אחד וליברך!
 תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן; משום שנאמר "ימלא פי תהלתך".

רש"י מסכת ברכות דף נ עמוד ב

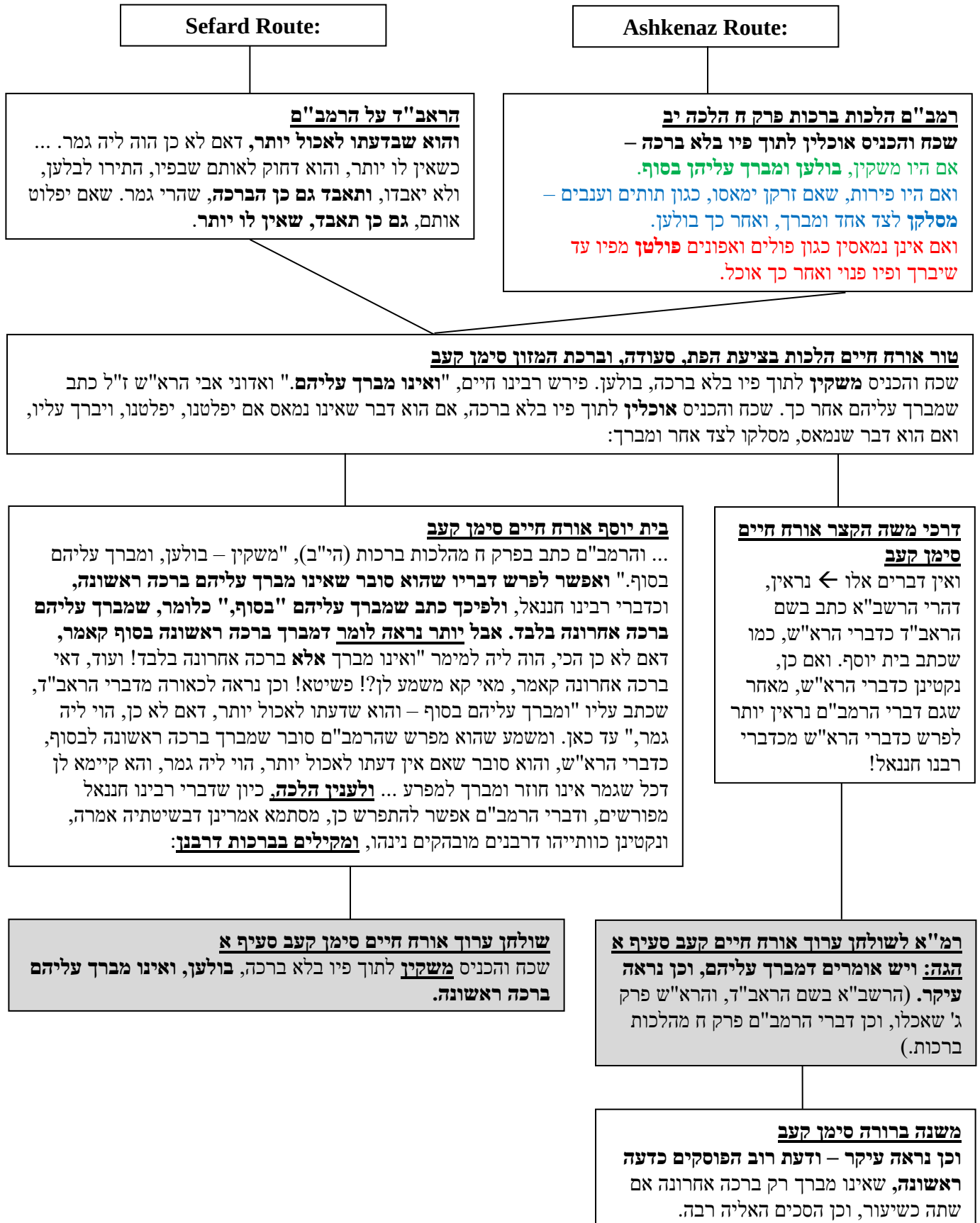
בולען – בלא ברכה.
פולטן – ומברך, וחוזר ואוכל.

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף נ עמוד ב

והתניא "בולען" במשקין, פירש רבינו חננאל ז"ל, דטעמא דבולען **בלא ברכה** משום דכיון דהכניסו בפיו, ממאסו, ואדחו משתיה דכל אדם, והילכך אין להקפיד על ברכתו. וכן דעת הגאונים ז"ל, דאינו מברך עליהם כלל, משום דהוה להו נראה ונדחה, והואיל ואידחו אידחו, וכדאמרינן סמוך במי שאכל ושכח ולא בירך דאם גמר סעודתו, שוב אינו מברך, דהואיל ואידחו אידחו.

רא"ש מסכת ברכות פרק ז

פירש רבינו חננאל ז"ל, "במשקין – בולען, ואין מברך עליהן, משום דאידחו להן מתורת משקין, דאינו ראויין לשתות לכל אדם, הלכך אין להקפיד על ברכתו, אפילו יכול לברך על ידי הדחק."
 ולא משמע הכי – דמשמע "בולען ופולטן ומסלקן" – **הכל בענין אחד, שיברך עליהן!** ובמידי דלא ממאס – הצריכו רבנן לפלוט ולברך. ובמידי דממאס – התיירו לו לסלקן לצד אחד ולברך. ובמשקין, שאי אפשר בסילוק לצד אחד, התיירו לו לבלוע ולברך.
 ולא דמי לאכל ושכח ולא בירך עד שגמר סעודתו, שאינו מברך, דשאני הכא, דנזכר שלא בירך בעוד המשקין בפיו, ודומה קצת עובר לעשייתו מה שנזכר קודם לבליעה, אלא שלא היה יכול לברך. וכן פירש הראב"ד ז"ל.

B) Answering Amen to One's Own Beracha

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות סימן רטו סעיף א

אין עונה "אמן" אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות או יותר שהם סוף ברכות. ונהגו לענות "אמן" אחר "יהללך" ואחר "ישתבח".

הגה: ויש אומרים, שאין עונין "אמן" רק אחר ברכת "בונה ירושלים" בברכת המזון, כן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות. (תוספות ומרדכי ריש פרק שלשה שאכלו, ומהרי"ק שורש ל"א.) ובמקומות שנהגו לענות "אמן" אחר "יהללך" ו"ישתבח", יענה גם כן אחר ברכת "שומר עמו ישראל לעד" (בית יוסף סי' נ"א).

Sefard Route:

Ashkenaz Route:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד ב

תני חדא: העונה "אמן" אחר ברכותיו, **הרי זה משובח**. ותניא אידך: **הרי זה מגונה!**
לא קשיא: הא – ב"בונה ירושלים", הא – בשאר ברכות.

אביי עני ליה בקלא, כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו, ד"הטוב והמטיב" לאו דאורייתא.
רב אשי עני ליה בלחישא, כי היכי דלא נזלזלו ב"הטוב והמטיב".

רש"י מסכת ברכות דף מה עמוד ב

הא בבונה ירושלים – שהיה סוף הברכות, הרי זה משובח, וכן בסוף ברכות דקריאת שמע, שחרית וערבית. "ואחר כל ברכותיו" דקתני בברייתא "הרי זה משובח" – אחר גמר **כל ברכותיו** קאמר. "ואחר כל ברכותיו" דקתני "הרי זה מגונה" – בסוף **כל ברכה וברכה** קאמר.

תוספות מסכת ברכות דף מה עמוד ב

הא בבונה ירושלים, הא בשאר ברכות – פירש רבינו חיים והאי גאון, דיש מפרשים בכל ברכה וברכה, כגון אחר ישתבח וכיוצא בו. ומיהו, פוק חזי מאי עמא דבר, שלא נהגו לענות "אמן" אלא אחר "בונה ירושלים" דברכת המזון.
רב אשי עני ליה בלחישא – וכן פסק בעל הלכות גדולות. ועוד, לדידן, דליכא פועלים, אפילו אביי מודה.

רמב"ם הלכות ברכות פרק א

הלכה טז – כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה, והעונה אחר ברכה **שהיא סוף ברכות אחרונות** הרי זה משובח, כגון אחר בונה ירושלים בברכת המזון, ואחר ברכה אחרונה של קריאת שמע של ערבית. וכן, בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, עונה בה אמן אחר עצמו.

הלכה יז – ולמה יענה אמן אחר בונה ירושלים? והרי אחריה ברכת הטוב והמטיב! מפני שבכמה ז' בימי חכמי משנה תקנוה, וכאלו היא תוספת, אבל סוף עיקר הברכות של ברכת המזון היא "בונה ירושלים". ולמה לא יענה אמן אחר "אהבת עולם"? מפני שהיא סוף ברכות **ראשונות** של קריאת שמע, וכן כל כיוצא בה מברכות, שמברכין אותן תחלה לדבר, כגון ברכות שמברכין לפני קריאת מגילה, והדלקת נר חנוכה, למען לא יפסיק ב"אמן" בין ברכה ובין הדבר שבירך עליו.

הלכה יח – ולמה לא יענה אמן אחר ברכת הפירות וכיוצא בה? מפני שהיא ברכה אחת, ואין עונין אמן אלא אחר ברכה אחרונה **שקדמה אותה ברכה אחת או ברכות** כגון ברכות המלך, וברכות כהן גדול, וכיוצא בהן, **להודיע שכבר השלים כל ברכותיו ולפיכך עונה אמן.**

ראב"ד להרמב"ם ברכות א:יח

"למה לא יענה אמן אחר ברכת הפירות" כו', עד "ולפיכך עונה אמן". כתב הראב"ד ז"ל, לא ידעתי מהו זה, וכבר אמרו הטעם לברכת המצות, ומה בין ברכת הפירות לברכת המצות? ואם אמר על ברכה אחרונה של שבעת המינים, גם זה הבל, כי בודאי על אותה ברכה עונין "אמן" אחריה! ואין חוששין לדבריו. עד כאן לשונו.

Sefard Route:**Ashkenaz Route:****רי"ף מסכת ברכות דף לג עמוד ב**

"תני חדא, כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח. ותני אידך, הרי זה מגונה. לא קשיא – הא דעני אמן אחר כל ברכה וברכה, והא – דעני אמן בבונה ירושלים." ירושלמי בפרק "אין עומדין להתפלל" תני, "הפורס על שמע, והעובר לפני התיבה, והנושא את כפיו, והקורא בתורה, ומפטיר בנביא, והמברך על כל אחת מכל מצות האמורות בתורה, לא יענה אחר עצמו אמן, ואם ענה, הרי זה בור. אית תנא דתני הרי זה חכם! רב חסדא – מאן דאמר הרי זה בור, בעונה על כל ברכה וברכה. ומאן דאמר הרי זה חכם – בעונה בסוף."

מרדכי מסכת ברכות פרק שלשה שאכלו

הא דעני אמן "בבונה ירושלים", כתב בעל הלכות גדולות, וכך פירש רש"י ורבינו חיים ז"ל, דלאו דוקא "בונה ירושלים", דהוא הדין אחר סיום כל הברכה, כגון בסוף שמונה עשרה, וסוף ישתבח, שהוא סיום פסוקי דזמרה, וסוף ברכת קריאת שמע דשחרית וערבית, וסוף "יהללך" דהלל, וכיוצא בהם. אבל לא נהגו העולם לומר אמן אלא אחר בונה ירושלים דברכת המזון:

רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן י

"תני חדא, העונה אמן אחד ברכותיו, הרי זה משובח, ותני אידך – הרי זה מגונה. לא קשיא – הא בשאר ברכות, והא בבונה ירושלים." פירש רבינו חיים והאי גאון, דלאו דוקא נקט "בונה ירושלים", אלא כל סיום ברכה כעין בונה ירושלים. דליכא למימר דוקא "בונה ירושלים", משום היכרא דפועלים, דהא לרב אשי, דעני ליה בלחישא, מאי איכא למימר? אלא, ודאי, כל סיום ברכות כעין "ישתבח", דהוי סיום ברכה לסוף פסוקי דזמרה, וכן "יהללך" דהלל, וסוף ברכות דשמונה עשרה, וכן אמן אחר "גאל ישראל". ואין בזה הפסק, כיון דצריך הוא לאומרו, וכן פירש"י. ובעל הלכות גדולות מפרש טעם, דודאי על הפירות ועל המצות, אם עני "אמן" אחר נפשיה הוי דרך בורות, שכן דרך בורים דמשתעי בתר ברכה! והדר טעמי "אבל בסוף ברכה הרי זה משובח", והא דנקט הכא "בונה ירושלים", לרבנות נקטיה – אף על גב דאיכא "הטוב והמטיב" בתריה, יש לו לענות "אמן". וגם משום דאירי הכא "בברכת המזון", נקט "בונה ירושלים". ... והרמב"ם ז"ל כתב, דוקא כשאומר שתי ברכות או יותר. אבל בברכה אחת, אין לו לענות אמן אחריה, אפילו בסוף:

רמ"א אורח חיים סימן רטו סעיף א

הגה: ויש אומרים, שאין עונין אמן רק אחר ברכת "בונה ירושלים" בברכת המזון, כן המנהג פשוט במדינות אלו, ואין לשנות. (תוספות ומרדכי ריש פרק שלשה שאכלו, ומהרי"ק שורש ל"א.)

שולחן ערוך אורח חיים סימן רטו סעיף א

אין עונה אמן אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות או יותר שהם סוף ברכות. ונהגו לענות אמן אחר "יהללך" ואחר "ישתבח."

ערוך השולחן אורח חיים סימן רטו סעיף ד

ונראה לעניות דעתי הטעם דהנה על ידי הברכה נשפע שפע של מעלה, ועניית "אמן" הוא לחזק הדבר, שוודאי כן הוא. ואינו מן הראוי שהאדם יחזיק עצמו שהוא כדאי שעל ידו תלך שפע הברכה, ולכן הוא מגונה. והאחר יכול לומר כן, ולא בעצמו. ורק אחר גמר עניין, משנים או ג' ברכות, יכול לענות בסופו "אמן", כמו שאנו עונין בברכת המזון אחר "בונה ירושלים", שהוא גמר ברכות של תורה, דהטוב והמטיב לאו דאורייתא. ולא נהגו כן בשאר מיני ברכות. ורבינו הבית יוסף כתב ... ורבינו הרמ"א כתב על זה ... וממילא דבשבת ויום טוב, יענה אחר "הפורס סוכת שלום". אך אצלינו, אין המנהג רק בברכת המזון ב"בונה ירושלים", ואולי כדי לעשות היכר בין דאורייתא לדרבנן. ולכן לא נהגו בשאר ברכות, כי אין זה חובה, אלא היתר, דבסיום מותר לענות אמן אחר ברכת עצמו, ולא חובה:

Torah In Your Time: The Role of Teshuvot in the Process of Halacha

A) When Shulchan Aruch Incorporates Earlier Teshuvot

■ Eating Before and After Kiddush

(1) תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) אורח חיים סימן עט

והאי דאמור רבנן, "מאן דמקדש, בעי מיטעם מידי, דילמא מיתעקרא שרגא" – לחמא דוקא, או אפילו פירי? הכין משמע דנהמא דוקא, דאמר שמואל (פסחים קא רע"א) אין קידוש אלא במקום סעודה, ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה, ואף רבא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה, (וכל סעודה) לחמא הוא.

(2) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף ה

כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפילו אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא. **הגה:** ולפי זה היה מותר למוהל ולסנדק לשותות מכוס של מילה בשבת בשחרית, אם שותין כשיעור (ב"י) אבל נהגו ליתן לתינוק (הגמ"י פרק כ"ט).

■ Kiddush in Shul

(3) תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) אורח חיים סימן עו

והכי אמר רב נטרונאי ריש מתיבתא: מקדשין ומבדילין בבתי כנסיות, אף על פי שאין אורחים אוכלין שם, ולא מבעיא הבדלה, דודאי מבדילין – דכיון דאבדיל שליחא דצבורא, יצא כל הצבור ידי חובה, והרוצה לחזור ולהבדיל בביתו הרשות בידו, ואם לא רצה, או שאין לו יין, יצא ידי חובתו בהבדלת שליח צבור – אלא, אפילו קדוש, דהלכה רווחת היא "אין קדוש אלא במקום סעודה", אף על פי כן, יקדשו על היין בבתי כנסיות. מה טעם? מפני שהטעמת יין של קדוש שבת, משום רפואה היא, וזה שטועם כל הצבור כולו, לא שחובה היא לטעום, אלא שחובה לשמוע קדוש בלבד, וכיון ששמע קדוש, יצא ידי חובתו, ואין צריך לטעום. וזה שמקדש ומטעים לצבור – משום רפואה, מקדש ונותן להם, כדי ליתן ממנו על עיניהם, דקא אמרינן (שבת קיג רע"ב), "פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ובמאי הדרא? בקידושא דבי שמש" – הלכך, זמנין דאיכא מן הצבור דלית ליה יין ומקדש אריפתא, ותקנו חכמים לקדש בבית הכנסת (על היין) משום רפואה {והולכין לבתיהם וכל אחד ואחד מקדש בביתו}.

(4) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסט

דין הקידוש בבית הכנסת, ובו סעיף אחד. נוהגין לקדש בבית הכנסת, ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעימו לקטן, דאין קידוש אלא במקום סעודה (ועיין לעיל סימן רע"ג). ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא, להוציאם ידי חובתם, ועכשיו אף על גב דלא אכלי אורחים בבי כנישתא, לא בטלה התקנה, זהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבית הכנסת. אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבית הכנסת, וכן מנהג ארץ ישראל. **הגה:** ונהגו לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת.

(5) משנה ברורה סימן רסט

(ה) שלא לקדש וכו' – ובמדינתנו נוהגין לקדש בבית הכנסת בשבת ויום טוב, מלבד מליל א' של פסח אין לקדש בבית הכנסת [תפ"ז ע"ש]. ומהדרין אחר יין, ונוהגין לקנות בדמים המצוה מי שיתן יין לבית הכנסת לקידושא ואבדלתא. ואין לבטל המנהג, כי הרבה גאונים יסדוהו, כמו שכתב הרשב"א: (ו) לעמוד – ואמרו הראשונים שזה מועיל לעייפות הברכים:

■ (Women) Leaning at the Seder

(6) ראבי"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תקכה ד"ה ונכנס לבית
והחזר לביתו, ויושב בהסבה. ובזמן הזה, שאין רגילות בארצינו להסב, שאין רגילות בני חורין להסב, יושב כדרכו:

(7) שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב
סעיף ד | אשה אינה צריכה הסיבה אלא אם כן היא חשובה. הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה דכתב בזמן הזה אין להסב (דעת עצמו).

■ Additions to Shemoneh Esrei

(8) שו"ת רבינו גרשום מאור הגולה סימן א
וגם יש לנו ללמוד מן הפיטנים הראשונים שהיו חכמים גדולים הרי ר' ינאי שהיה מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה וגם ר' אליעזר בר' קליר) מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר באבות וגבורות דברי אגדה ועניינים הרבה. וגם רבנו קלונימוס זצ"ל, שחכם גדול היה ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר גם אגדה ועניינים הרבה. ור' משולם בנו ידענו שחכם גדול היה ופייט קרובות לצום כפור ובתוך הברכה אמר עניינים הרבה, ובסוף סמוך לחתימתה הזכיר מעין הברכה ויש ללמוד מהן ולא לבטל קרובות שהן שבח הקדוש ברוך הוא, עד כאן תשובה רבינו גרשון מאור הגולה ז"ל.

(9) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קיב
סעיף א | אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות, ולא בג' אחרונות; ודוקא צרכי יחיד, אבל צרכי צבור שרי.
סעיף ב | אין לומר פיוטים ולא קרובץ (פ' קרובץ ליוצר, וי"א שהוא ר"ת קול רנה וישועה באהלי צדיקים) בתפלה.
הגה: ויש מתירין, הואיל וצרכי רבים הם (הרא"ש והתוס' והרי"ף והר"ן ריש פ' בתרא דר"ה והגהות מיימוני פ"י וטור), וכן נוהגים בכל מקום לאמרם.

B) How Teshuvot Apply Shulchan Aruch to New Situations

■ The Beracha on Pizza

(10) שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציצת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסח סעיף יג
הגה: ... אבל פשטיד"א וקרעפלי"ך מקרי תואר לחם (מרדכי פרק כל שעה), ואין לאכלם אלא אם כן בירך על שאר הפת תחלה. וכל זה לא מיירי אלא בעיסה שאין בה שמן ודבש וכיוצא בו, אלא שמתוגן בהן, אבל אם נילוש בהן, כבר נתבאר דינו אצל פת הבאה בכיסנין.

(11) משנה ברורה סימן קסח
סעיף קטן פ | פירוש שממולאין בבשר, וכמו שכתב סוף סימן זה בהג"ה, דאלו ממולאים במיני פירות, הוי פת הבאה בכיסנין, וכמו שכתב בסעיף ז', ומברכין לכתחלה "בורא מיני מזונות", בדלא קבע סעודה עליהו, ואפילו בדנאפה בתנור. וכל זה הוא לדעת הרמ"א, אכן הט"ז חולק וסבירא ליה דגם פת הממולא בבשר ודגים וכהאי גוונא הוי גם כן בכלל פת הבאה בכיסנין, ואין הכי נמי בדלא קבע לכולי עלמא מברך עליהו בורא מיני מזונות, ולאחריו מעין ג', ובסוף הסימן יתבאר להלכה בזה:

(12) תשובות והנהגות כרך ה סימן סג
בענין פיצה, אם העיסה של הפיצה נילושה ממים בלבד, ואחר כך מוסיף בה גבינה או תבלינים, אף שזהו ממולא, ודאי ברכתו "המוציא", ואין כאן מקום להקל כלל. **כמפורש במשנה ברורה גבי דין פשטידא** (סימן קס"ח), שבפשטידא שממולא בבשר, ברכתו "המוציא", כיון שנאכל לשבוע ולא לקינוח ולתענוג, והוי כמו שאר פת ובשר כשאוכל כאחד, וכן דעת גדולי ההוראה. ואם העיסה נילושה עם יין או מיץ, אם נאכל לשבוע ולא מפני שיש בו טעם שנהנים ממנו, ראוי לחשוש שדינו כלהם, אף שנילוש עם כמה דברים, וכדיארנו לעיל גבי "לחמניות מזונות", חדא שאין טעם המי פירות ניכר בעיסה, ואפילו אי נימא כהנהו פוסקים דכשנילוש ברוב מי פירות אין צריך שיהא טעמם ניכר בעיסה, אבל כאן נאכל לשבוע, **והבאנו מהביאור הלכה דפת הבאה בכיסנין היינו כשנאכל לקינוח ולתענוג**, אבל המנהג הוא שמקילין

שדינו כפת הבאה בכיסנין. אבל אם נאכל מפני שהוא טעים, אף שאוכלו לשביעה במקום ארוחת ערב, כיון שעיקר כוונתו לאוכלו הוא משום טעמו, ורק שרוצה שממילא ישבע ממנו, מברך בורא מיני מזונות. אבל כשהעיסה נילושה במים בלבד, אין להקל כלל, וברכתו המוציא בודאי.

■ Tearing One's Shirt Today Over Yerushalayim and Yehuda

13) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקסא

סעיף א | הרואה ערי יהודה **בחורבנא** אומר: ערי קדשך היו מדבר, וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע סמוך להם כמו מן הצופים לירושלים) (ב"י).

סעיף ב | הרואה ירושלים **בחורבנא**, אומר: ציון היתה מדבר שממה; וכשרואה בית המקדש [...], אומר: בית קדשינו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה, וקורע.

14) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לו

ובחיוב הקריעה בערי יהודה וירושלים, איתא בלשון הרמב"ם בתעניות שם הלכה ט"ז שהוא "בחורבנא", והוא כלשון רבי אלעזר במועד קטן שם. אבל בין בגמרא בין ברמב"ם איתא גם בית המקדש "בחורבנא", שזה מילתא דפשיטא, שהרי לא שיך שיבנה אלא כשיבוא מלך המשיח, כדאיתא בכמה מקומות, וברמב"ם פרק א מבית הבחירה, וריש פרק יא ממלכים, שאם כן אפשר לא נאמר גם זה ד"ערי יהודה וירושלים" לחידוש דין, וצריך לקרוע אף כשאינן בחורבנא, כל זמן שלא בא מלך המשיח. אבל בשולחן ערוך באורח חיים, דעל בית המקדש לא כתב "בחורבנא", ורק על ערי יהודה וירושלים, משמע שהוא לדינא, **לאשמועינן שאם הם בנויין, אין צריך לקרוע! ועיין בבית יוסף שם, דדייק מזה דאם אינן חרבות, שהם מיושבות, אפילו בזמן הזה שהם תחת ממשלת עכו"ם, היה נראה דאינו צריך לקרוע.** אך מסיק דעיקר דכל שהם בידי עכו"ם אף על פי שיש בהם יישוב, בחורבנא מיקרי. וכן כתבו הט"ז והמגן אברהם סעיף קטן א, ופירש המגן אברהם ענין זה ביותר, שכתב אף על פי שיושבין בהם ישראל, כיון שהאומות מושלים עליהם, מיקרי חורבן. וכלשון המגן אברהם, כתב גם במשנה ברורה, סעיף קטן ב. שאם כן, עתה, שבחסידי ה' יתברך, אין מושלים האומות על ערי יהודה ועל ירושלים, והם גם מיושבים, הוא טעם גדול שלא לקרוע. אף שעדיין לא באה הגאולה על ידי מלך המשיח, ואנו מתפחדים מהאומות, אין לקרוע. דהא הקרא שלמדים משם שצריך לקרוע על ערי יהודה, הרי באו אחר שנחרבו ממש, שאין ללמוד מזה אפילו ליום אחד קודם החורבן, אף שהיה ידוע על ידי ירמיהו הנביא ועוד, כי יהיה החורבן. וכל שכן עתה, שמקוים אנחנו שמלך המשיח יבוא בקרוב כשהיהו כל ערי ישראל על מכונם, שאין צורך לקרוע. אבל כשרואה מקום המקדש, שעדיין הוא בחורבנא, ולא שיך שיבנה אלא על ידי מלך המשיח, צריך לקרוע בפשיטות. וכשיבוא מלך המשיח במהרה בימינו, אף אם נימא שיהיה קצת זמן עד שיבנה, יורנו מלך המשיח וסנהדרין איך לעשות.

■ International Travelers Over Yom Tov

15) שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תצו סעיף ג

בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ, אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב, אפילו דעתו לחזור; וכל זמן שלא הגיע ליישוב, אפילו אין דעתו לחזור, מותר, לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן. אבל אם הגיעו ליישוב, ואין דעתו לחזור, נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין ביישוב. וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם.

16) שו"ת אבקת רוכל סימן כו

שאלה היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ ודעתו לחזור, אם מתפלל כבני ארץ ישראל ... תשובה: דבר פשוט הוא דכל שדעתו לחזור נוהג כמקום שיצא משם אפילו להקל, ובלבד שלא יעשה בפני בני מקום שהלך לשם, וכמו שהוא מבואר ברא"ש פרק מקום שנהגו, ובפרק קמא דחולין. וכתב הר"ן בפרק מקום שנהגו גבי רבה בר בר חנא אכל דאייתורא משום דדעתו לחזור הוה דכיון דבצנעא הוה אכיל ליה דאיהו לא הוה ידע דליעיילו לגביה לא הוה צריך לכסויי וכיון שכן הדבר פשוט ומבואר שלעולם כל שדעתו לחזור אנו רואים אותו כאלו הוא עדיין במקום שיצא משם לכל דבר ובלבד שיעשה בצנעא מפני המחלוקת ואם כן תפילה דבצנעא היא פשיטא ופשיטא דנוהג כמקום שיצא משם כיון שדעתו לחזור וזה דבר פשוט לא ניתן ליכתב לעוצם פשיטותו ...

17) שו"ת חכם צבי סימן קסז

שאלת בני חוץ לארץ העולים לארץ ישראל דרך ארעי, האיך יתנהג בשלש רגלים – אם כבני ארץ ישראל, או כבני חוץ לארץ?

תשובה: נראה לעניות דעתי דצריכים הם להתנהג בעניני המועדים כאחד מבני ארץ ישראל התושבים, ואין זה בכלל "חומרי מקום שיצא משם". לא מבעיא בתפלות וברכות וקריאת ספר תורה שאינן חומרות בעצם, שהרי אם בא להחמיר לברך ולהתפלל תפלת המועדים בזמן שאינו מועד עבירה היא בידו; אלא אפילו במלאכה, מותרים הם, שאילו היו כל אנשי המקום שיצאו משם כאן בקביעות, פשיטא שאסורים היו לעשות יותר מיום אחד משום כל תוסף, שהרי הישן בשמיני בסוכה לוקה, וכן בפסח ושבועות, העושה יום אחד מועד יותר מהמצוה, עובר על כל תוסף, ולא אמרו "נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם" אלא בחומרא שרשאין בני המקום שיצא זה משם לנהוג חומרתם במקום הנוהגין קולא, אף אם יקבעו דירתם במקום הלז, אבל בדבר שאילו באו בני מקום החומרא למקום הקולא, וקבעו דירתם בו, היו אסורין לנהוג חומרתם בזה, לא אמרו. ואף דשלחי מתם, "הזהרו במנהג אבותיכם דילמא גזרו שמדא ואתי לאקלול", הך קלקלה גופה לא שייכא אלא כשהם במקומם בחוץ לארץ! אבל בהיותם בארץ ישראל לא שייכא! וכיון שברץ ישראל איסור הוא להוסיף יום אחד על המצוה, ואין ביד אנשי ארץ ישראל להוסיף יום אחד יותר מהכתוב בתורה ולהחמיר, אף הבאים מחוץ לארץ אסורים הם לנהוג שני יום טוב של גליות כל זמן שהם בארץ ישראל אפילו דרך ארעי, כיון שהמקום גורם ואין זה בכלל חומרי מקום שיצא משם. והנראה לעניות דעתי כתבתי. צבי אשכנזי ס"ט (ספרדי טהור).

■ Chalav Yisrael

18) שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קטו סעיף א

חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, אסור, **שמא** עירב בו חלב טמא. היה חולב בביתו, וישראל יושב מבחוץ – **אם ידוע שאין לו דבר טמא בעדרו, מותר, אפילו אין הישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב.** היה לו דבר טמא בעדרו, והישראל יושב מבחוץ, **והעובד כוכבים חולב לצורך ישראל – אפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב, אם יכול לראותו כשהוא עומד, מותר, שירא שמא יעמוד ויראהו.** והוא שיודע שחלב טמא אסור לישראל. **הגה:** ולכתחלה, צריך להיות הישראל בתחלת החליבה, ויראה בכלי, שלא יהיה בכלי שחולבין בו דבר טמא. ונהגו להחמיר, שלא יחלוב בכלי שדרכו של עובד כוכבים לחלוב בו – שמא נשארו בו צחצוחי חלב של עובד כוכבים (שם).

19) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן מז

ובדבר החלב של הקאמפאניעס (companies) במדינתנו, אשר יש פקוח הממשלה, ואם יערבו חלב בהמה טמאה יענשו, וגם יסגירו את העסק שלהם, **שלכן ודאי מירתתי מלערב, יש טעם גדול להתיר אף בלא שיטת הפרי חדש, משום דהעיקר ידיעה ברורה הוא כראיה ממש, כהא דשבועות דף ל"ד, גם לעדות דממון. גדולה מזה איתא בתוספות יבמות דף מ"ה בשם יש מפרשים גם לדין ראיית בית דין, לטבילת גר, עיין שם. וזהו גדר "אנן סהדי", שמצינו בהרבה מקומות ...**

ולכן בחלב שאסרו רק בחלבו עובדי כוכבים ואין ישראל רואהו יש להתיר גם בישראל יודעין ידיעה ברורה דהוי כראיה. וזה שאם יערבו יענשו ויצטרכו לסגור העסק שלהם שהוא הרוחה של כמה אלפים והממשלה משגחת אליהם הוא ודאי ידיעה ברורה שהיא כראיה שלא היה בכלל איסורם. וזה הוא גם לכו"ע דאין טעם לחלוק בזה ולכן הרוצה לסמוך ולהקל יש לו טעם גדול ורשאי וכמו שמקילין בזה הרוב בנ"א שומרי תורה וגם הרבה רבנים וח"ו לומר שעושין שלא כדין. אבל מ"מ לבעלי נפש מן הראוי להחמיר ואין בזה משום יוהרא וכך אני נוהג להחמיר לעצמי אבל מי שרוצה להקל הוא עושה כדינא ואין להחשיבו כמזלזל באיסורין.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.